Ο Κωνσταντίνος Καρυωτάκης κι ο «θρήνος» του για την Πρέβεζα *

Ακούοντας κάποιος που δεν ξέρει την Πρέβεζα κάθε πρωΐ από το ραδιόφωνο το μουσικοποιημένο ποίημα του Καρυωτάκη που φέρει τον τίτλο «Πρέβεζα» θα νομίζει ότι πρόκειται για κάποιο τόπο πληκτικό, μαύρο κι' άραχνο, που δεν παρέχει καμιά χαρά και ψυχαγωγία στον επισκέπτη και τον τραβάει ίσια στην αυτοκτονία, όπως έκανε ο ποιητής.

Την πατρίδα μου, που είναι από την θέση της σε μικρογραφία ό,τι είναι η Κωνσταντινούπολις, έχουν επισκεφθή και στον καιρό της τουρκοκρατίας (απελευθερώθηκε στις 21.10.1912) πολλοί ξένοι περιηγητές και λόγιοι και κατόπιν οι Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, ο Ηλίας Βενέζης, ο λόρδος Βύρων, ο Δημήτριος Βικέλας· ο Άγγελος Σικελιανός με την [σύζυγό του] Εύα συχνά έρχονταν τα καλοκαίρια και μένανε στο Σκαφιδάκι στο κτήμα των Κονεμένων, συγγενών του.▽

Η ακτή απέναντι της Πρέβεζας, δεξιά για τον εισπλέοντα το στόμιον του Αμβρακικού είναι το Άκτιον, ό,τι δηλαδή η ασιατική ακτή του Βοσπόρου για την Πόλη. Ο κολπίσκος της Μαργαρώνας, το Βαθύ, που φθάνει ως την ένδοξη κάποτε Νικόπολι, είναι ό,τι ο κόλπος ο Κεράτιος της Πόλης. Το στόμιο, η μπούκα, κλείνεται με την κατάφυτη, από ελιές και πορτοκαλιές, χερσόνησο μήκους ως 10 χιλιομέτρων και πλάτους 4,5 χιλιομέτρων που έχει το όνομα Ψαθάκι, Άγιος Θωμάς, Σκαφιδάκι. Παραπλέοντας αριστερά το Σκαφιδάκι [και] εισπλέοντας στο μεγάλο Αμβρακικό, απέναντι στην ακτή της Βόνιτσας είναι η θέση το Κεφάλι της Παναγιάς, θαυμάσια, δενδρόφυτη εξοχή όπου ελληνικό πυροβολείο προ του 1912 ανταποκρίνονταν στο τουρκικό πυροβολείο του Αγίου Θωμά Πρέβεζας, κτίσμα του Τούρκου αξιωματικού Αντέμ, στην Λασκάρα.

Στον κολπίσκο της Μαργαρώνας ή Αγίου Σπυρίδωνος ή το Βαθύ, σώζονται τα αρχαιότερα ναυπηγεία της Ελλάδος, χώρας και επικράτειας της

---

* Το άρθρο δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Πρεβεζάνικα Νέα* σε τρεις συνέχειες, στα φύλλα 22 της 23.8.1976, σελ. 1· 23 της 30.8.1976, σελ. 1 & 2 και 24 της 6.9.1976, σελ. 1 & 2.

▽ Η αδελφή του παππού του μεγάλου ποιητή Άγγελου Σικελιανού, Κιάρα Σικελιανού, ήταν σύζυγος του Σπυρίδωνα Κονεμένου και μητέρα του μεγάλου Πρεβεζάνου δημοτικιστή λογοτέχνη Νικολάου Κονεμένου. Βλ. Βασιλάς Ηλίας, «Νικόλαος Κονεμένος. Η ζωή και το έργο του», *Ιόνιος Ηχώ*, τχ. 238-239, Μάιος-Ιούνιος 1966, σελ. 9 (57).

ΕΙΚΟΝΑ 1: *Το τούρκικο νεκροταφείο, βόρεια της Βρυσούλας*
L'Illustration, 7 Οκτωβρίου 1911, σελ. 261
(Αρχείο Ιδρύματος Ακτία Νικόπολις ΙΑΝ F2698)

ένδοξης αρχαίας Αμπρακίας και Νικοπόλεως. Ταρσανά τον λένε ακόμα ή καρνάγιο οι ναυτικοί μας και ψαράδες τα ναυπηγεία της Μαργαρώνας. «Τόπο πανεξαίρετον» ονομάζει ο ποιητής του μεσαιωνικού ποιητικού μυθιστορήματος «Ιμπέριος και Μαργαρώνα» τη γραφική τοποθεσία του κολπίσκου της Μαργαρώνας όπου αυτοκτόνησε στις 21.7.1928 ο Καρυωτάκης. Ο τόπος αυτός ήταν τότε κατάφυτος από αμπέλια και πορτοκαλιές. Εκεί είναι και το περιβόλι του εφοπλιστή Γιώργου Ποταμιάνου και άλλα περιβόλια. Τώρα τα περιβόλια ξεριζώθηκαν και έχει κτισθεί μεγάλη ναυτική σχολή και δημιουργηθεί μικρός πυρήνας βιομηχανίας και αποθήκες πετρελαίου, βενζίνας, όπου με σωλήνες διοχετεύουν τα φορτία, τα τάνκερς της Σέλλ κ.λ.π. εταιρειών. Η ακρογυαλιά η αριστερά για τον εισπλέοντα τον κολπίσκον της Μαργαρώνας λέγεται ο Άγιος Σπυρίδων, από το ομώνυμο

εκκλησάκι, κτίσμα Ρόκου Κόρνορος, πρεβεδούρου Βενετού (1735),[□] βομβαρδισμένο το 1941 από τα ιταλικά αεροπλάνα και ξανακτισμένο το 1962.

Από τον Παντοκράτορα, έξω στο Ιόνιο, αριστερά τω εισπλέοντι τον στενόν υφαλαύλακα για την Πρέβεζα, το βράδυ, αντικρύζει ο επισκέπτης τα φώτα της Λευκάδας και μια από τις μαγευτικώτερες δύσεις ηλίου, αληθινό ηλιοβασίλεμα, όπως ξέρουν όσοι έχουν δει και θαυμάσει όμοιους τόπους, αισθητικοί και ποιητές. Αν δεν άρεσε στον πεισιθάνατο και απαισιόδοξο Καρυωτάκη αυτό το ηλιοβασίλεμα, έφταιγε η αρρώστειά του. Είναι ο θάνατος μες τους θανάτους για τούτον!

Ήμουν φοιτητής τότε, όταν έμαθα την αυτοκτονία του. Μοναχός του, έπαιρνε το δειληνό, τον περίπατό του προς την Βρυσούλα και τον κολπίσκο της Μαργαρώνας, αναπνεύοντας την μυρωδάτη πνοή νεραντζιών και ελιών, κατά μήκος της προκυμαίας, όπου σκεφτόνταν αν υπάρχει στη ζωή ή δεν υπάρχει, όπως γράφει στο περιώνυμο ποίημά του «Πρέβεζα».

Η μεγάλη Βρύση ή Βρυσούλα είναι το πρώτο κέντρο που συναντάμε βαδίζοντας κατά μήκος της προκυμαίας, προς τα βορεινά της Πρέβεζας. Αυτού καθόταν τις Κυριακές ο καλός κόσμος, οι υπάλληλοι, οι αξιωματικοί. Παμπάλαια πλατάνια και κήπος, έργον του ρέκτου και μακεδονομάχου δημάρχου, μακαρίτη Βασιλείου Μπάλκου και δροσερός μαΐστρος ανακούφιζε τους θαμώνες και η τσιτσιμπίρα και το συριανό λουκούμι εγλύκανε την γεύση τους. Εκεί έπαιζε τις Κυριακές η Φιλαρμονική, ιδρυμένη το 1919.[⊗]

Ο απόκοσμος και εκκεντρικός ποιητής Καρυωτάκης περνούσε από εκεί, διάβαινε την ξύλινη επί της τάφρου γέφυρα και καθόταν συνήθως μόνος του στο έξω καφενεδάκι του Νιόνιου Καλλίνικου, όπου άκουγε τους δίσκους του γραμμοφώνου και εχόρταινε την ευωδία του κήπου, από τις νεραντζιές και ελιές και την αρμύρα της θάλασσας, που απείχε εκατό μέτρα από το καφενεδάκι. Εκεί κοντά στην ακτή σωζόταν ακόμη τότε (1928) ένα μασγίδιον (τούρκικος ναΐσκος) νεκροταφείου και το νεκροταφείον Τούρκων αξιωματικών του ναυτικού, πεσόντων το 1537 στην ναυμαχία με τον βενετσιάνικο στόλο του Ανδρέα Δόρια (Εικ. 1).[◊] Μεστσήτι λέγεται επίσης τούρκικα το τέτοιο ναΐδριο.

[□] Ξενόπουλος Σεραφείμ ο Βυζάντιος, *Δοκίμιον ιστορικής τινός περιλήψεως της ποτέ αρχαίας και εγκρίτου ηπειρωτικής πόλεως Άρτης και της ωσαύτως νεωτέρας πόλεως Πρεβέζης*, Αθήναι 1884, σελ. 256.

[⊗] Τέλος του πρώτου μέρους του άρθρου.

[◊] Η ναυμαχία έγινε την 28η Σεπτεμβρίου 1538.

Είχε ονομάσει το καφενεδάκι του ο Νιόνιος «Ουράνιος κήπος».

«Γιατί τον ονόμασες έτσι, Νιόνιο, τον καφενέ σου»;

«Τι λες κύριε Κώστα. Για γύρισε τα μάτια σου να δης αν έχω δίκιο. Μπροστά σου βλέπεις τη θάλασσα του Ακτίου, το στόλο του Αυγούστου, μακρύτερα στην μπούκα βλέπεις τα πλοία του Αντωνίου. Σήκω λίγο και κοίταξε το Ψαθάκι, όπου το κτήμα του Γιωργάκη Κονεμένου Βέη όπου έμεινε δύο μέρες το 1888 η αυτοκράτειρα Ελισσάβετ. Στη θάλασσα τούτη κρίθηκε κάποτε η τύχη της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας».

Πράγματι πίσω από την μύτη του ακρωτηρίου Ακτίου είναι κάτι χαλάσματα, που τα λένε ακόμα οι ναυτικοί μας και ψαράδες τα λουτρά της Κλεοπάτρας. Ίσως να ήταν η βίλλα κάποιου Ρωμαίου άρχοντα. Το στράτευμα του Ρωμαίου στρατηγού Αγρίππα, συμμάχου του Αντωνίου και Κλεοπάτρας, είχε τις σκηνές του στο Άκτιο.[∇]

Το Καρνάγιο της Μαργαρώνας επισκέφθηκε το καλοκαίρι του 1965 από ξηράς η Τζάκυ Κένεντυ, από κει πήγε στο ιβάρι του Μαζώματος, ένα από τα τρία επίνεια της αρχαίας Νικόπολης και από θαλάσσης έφθασε στο φραντζάτο του ιβαριού ο μακαρίτης Αριστοτέλης Ωνάσης!

Ο πορθμός μεταξύ Πρεβέζης και Ακτίου είναι κατά τον Στράβωνα τεσσάρων σταδίων δηλαδή 700 μέτρων.[1]

Πρέβεζα λέξι σλαβωνική, ρωσσική, σημαίνει πορθμός. Ήδη από τον 12ον αιώνα η αρχαία Νικόπολις ονομάζεται Urbs Rustica, ή Παλαιοπρέβεζα από τον 14ον αιώνα από τους Τούρκους κατακτητές, γιατί είχεν αποβάλει τον εμπορικόν και ναυτικόν της χαρακτήρα, έγινε αγροτική, με την εγκατάστασι των Βουλγάρων και Σλάβων.

Το δωμάτιο που είχε νοικιάσει ο Καρυωτάκης ήταν και μένει το ίδιο και τώρα, στον πρώτο όροφο του σπιτιού του εστιάτορα Τηλέμαχου Κεφαλλωνίτη, στο δρομάκι που λέγονταν Σαϊτάν Παζάρι. Απέναντί του έβλεπε από το παραθύρι του μια ζωντοχήρα, αδελφή του Σίμου Λαγοπάτη, υπαλλήλου του γραφείου Οργανισμού της Κοινωνικής Προνοίας, που στεγαζόταν στο ίδιο κτήριο της παραλίας όπου το Νομαρχιακό κατάστημα. Σώζεται το τότε Νομαρχείον, είναι δέκα μέτρα μακριά από τον παραλιακό δρόμο όπου έβλεπε τον διδάσκαλο Νικόλαο Μπιντζιλέκη, το απόγευμα,

---

[∇] Ο Αγρίππας ήταν ο στρατηγός του Οκταβιανού.

[1] Μελέτιος Μήτρου μητροπολίτης Αθηνών, *Γεωγραφία παλαιά και νέα, συλλεχθείσα εκ διαφόρων συγγραφέων παλαιών τε και νέων, και εκ διαφόρων επιγραφών, των εν λίθοις, και εις κοινήν διάλεκτον εκτεθείσα χάριν των πολλών του ημετέρου γένους*, Βενετία 1728, σελ. 318.

τακτικά να διαβαίνει διαβάζοντας την εφημερίδα «Καθημερινή». Με την παραπάνω αδελφή τού Σίμου Λαγοπάτη καθάριζε ο Καρυωτάκης ερωτικά κρεμμύδια, λέγανε!

Ήταν άρρωστος από σύφιλη, που εκείνα τα χρόνια θέριζε νέους και κοσμάκι. Οι έφεδροι στρατιώτες του Μικρασιατικού Πολέμου ήταν οι μισοί και πλέον γιομάτοι από «γαλλικά πάθη» και φυματίωση.

Επιγέννημα των αφροδισίων ήσαν οι καρδιοπάθειες. Την αρρώστεια τού Καρυωτάκη μού την διεβεβαίωσε τότε ένας γιατρός, πεθαμένος τώρα. Νομάρχης, προϊστάμενός του στη Νομαρχία της Πρέβεζας, ήταν ένας παλιός δημοσιογράφος της εφημερίδας «Ακρόπολις» της Αθήνας, ο Μαραγκογιάννης που διαφύλαξε τα χειρόγραφά του που σ' ώρες σχόλης ο Καρυωτάκης άφηνε τους πόνους και καϋμούς του και έγραψε το περίφημο ποίημά του «Πρέβεζα» που τόσο κακολόγησε την πατρίδα μου χωρίς να το θέλει κι' έδωσε αιτία κι' αφορμή σε στιχουργούς και μουσικούς ν' ακονίσουν το ταλέντο τους ! [⊗]

Την Παρασκευή στις 21.7.1928 επρόκειτο να πάει μαζί με τον συνάδελφό του Χρίστο Σκιαδαρέση, Λευκαδίτην, στην Λευκάδα όπου ανθούσαν πολλές ιέρειες την Αφροδίτης, όπου θα εθυσίαζαν στο ναό της Πανδήμου. Το πρωί του Σαββάτου, λαμβάνει τηλεγράφημα ο Σκιαδαρέσης ότι πέθανε στη Λευκάδα ο πατέρας του. Έτσι ματαιώθηκε το ταξίδι του ποιητή. Πήγε μόνος του ο Σκιαδαρέσης. Το απόγευμα εκείνου του Σαββάτου, ο ποιητής αφού έκατσε στο καφενεδάκι του Νιόνιου στην Βρυσούλα, έξω, στον «Ουράνιο κήπο», πήγε και αυτοκτόνησε, με πιστόλι στην καρδιά, στον ορμίσκο της Μαργαρώνας, στον κορμό μιας λεύκας. Για το ματαιωθέν ταξίδι του Καρυωτάκη μού τα διηγήθηκε ο Σκιαδαρέσης που πέθανε προ πενταετίας. Ο Αντρέας Απέργης γυρνώντας με το άλογο από την Φανερωμένη πρώτος είδε το νεκρό, εκείνο το δειληνό και ειδοποίησε τις αρχές.

Μόλις έμαθα την αυτοκτονία του, πριν τον κηδεύσουν πήγα στο καφφενεδάκι που ήταν απέναντι από το σπίτι του και έμαθα λεπτομέρειες από τον καφετζή Δημήτριο Ντούσκα σχετικές με την ζωή και τα βάσανά του.

Τον είχα δει πολλές φορές μονάχο του να περπατάει κατά μήκος της προκυμαίας και εντύπωση μου έκανε η βαθειά του μελαγχολία. Ήταν γνωστός στους κύκλους τούς φιλολογούντες της Πρέβεζας σαν ποιητής δόκι-

[⊗] Τέλος του δεύτερου μέρους του άρθρου.

μος, πρωτότυπος, ιδίως από τότε που δημοσίευσε το ποίημά του στην «Κυριακή» του Ελευθέρου Βήματος για τον Μαλακάση.

Ζωντανή και εξαίρετη περιγραφή της Πρέβεζας κάμνει ο περιηγητής Ξαβιέρ Σκροφάνι,[2] όπου χαρακτηρίζει την τοποθεσία κατάλληλη να εμπνεύση ζωγράφους, ποιητές και εραστές ακόμη.

Ενθουσιαστική είναι και εμπνευσμένη η περιγραφή της τοποθεσίας της Πρέβεζας και του στομίου του Αμβρακικού (Golfo del' Arta) και του Ακτίου που κάνει ο Λόρδος Βύρων στο 70ον άσμα του Τσάϊλδ Χαρόλδου.[⊕] Ονομάζει την θέση Ουτρέκη. Δεν πρόκειται για το ξεροβούνι και άδενδρο Λουτράκι, ακατοίκητο και τότε και τώρα ορμίσκο κοντά στο χωριό Σπάρτο, 25 χιλιόμετρα περίπου από την Αμφιλοχία.[◊] Την Πρέβεζαν επεσκέφθηκε ο Βύρων στις 12 Νοεμβρίου 1809, γυρνώντας από την επίσκεψή του στα Γιάννινα στον περιώνυμον Βεζύρη Αλή πασά. Στο αρχαίο ρωμαϊκό μεγάλο θέατρο της Νικοπόλεως, πάνω από το ιβάρι του Μαζώματος σταμάτησε λίγο και χάραξε κατά την συνήθειά του στον τοίχο της σκηνής (λογίου) το όνομά του.

Τον Αύγουστο του 1930 κάναμε, οι νέοι τότε λόγιοι, εκκλησιαστικόν μνημόσυνο και φιλολογικό του Καρυωτάκη, για να μαλάξουμε την οργή του[3] και μία οδός σήμερα (1975) πήρε το όνομά του.

Ο τωρινός δήμαρχος της Πρέβεζας κ. Σπύρος Κατηνιώτης έδωσε το όνομα του Καρυωτάκη σ' ένα δρόμο της πόλεως. Και μια πινακίδα στον τόπο της παλιάς λεύκας όπου βρέθηκε αυτοκτονήσας ο ποιητής, απαθανατίζει την μνήμη ενός πρωτότυπου, αξιόλογου ποιητή, που διάλεξε για να θέσει τέρμα στη ζωή του, τη πιο ρωμαντική τοποθεσία, χωρίς φυσικά να θέλει να δώση τροφή σε δυσφήμηση της Πρέβεζας, όπως άκουσα τον εκφωνητή της ΕΡΤ, Ίκαρο,[∅] να το πιστεύει κι' όπως το κάνει ο θρηνολόγος μουσικός συνθέτης του περιώνυμου ποιήματος.

---

[2] Scrofani Xavier, *Voyages en Grèce dans les années 1794 et 1795, avec des additions tirées de plusieurs écrivains distingués, faisant partie séparée de la Bibliothèque géographique de la jeunesse*, Lyon 1834.

[⊕] Byron George Gordon, *Childe Harold's pilgrimage: a romant*, London 1886.

[◊] Ο Βύρων επισκέφθηκε το Λουτράκι της Ακαρνανίας το απόγευμα της 14ης Νοεμβρίου 1809. Η περιοχή ήταν τότε δασωμένη και στο Λουτράκι υπήρχε τελωνείο του Αλή πασά. Βλ. Καράμπελας Νίκος Δ., «Ο Άγγλος αριστοκράτης John C. Hobhouse στην Πρέβεζα», *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, τχ. 39-40, Πρέβεζα 2003.

[3] Βασιλάς Ηλίας, «Η Πρέβεζα όπως είναι», *Νέα Εστία*, 1930, σελ. 996-997.

[∅] Ίκαρος Κανελλόπουλος (1920-1993), παρουσιαστής της ελληνικής τηλεόρασης.